

Waar die wêreld wyd is.

Lategan P. Bredenkamp. 2010. Pretoria:
Protea Boekhuis. 236 pp.
ISBN: 978-1-86919-358-4.

“Die grootste monument vir my ouers is dat hulle net gewone ouers was, wat gedoen het wat hulle veronderstel was om te doen; ’n lig vir die wêreld en die sout van die aarde was. Hulle het die stryd gestry en die wedloop voleindig. Nou lê hulle langs mekaar in die grond wat hulle so lief gehad het, op ’n plek wat hulle elke dag van die voorstoep af kon sien. En ons, hulle kinders, gedy op wat hulle ons gelaat het, wat hulle ons geleer het en die pad wat hulle vir ons oopgemaak het” (236).

In die lig van dié sluitstuk van sy memoires is dit nie verbasend dat Lategan P. Bredenkamp die boek aan sy ouers opdra nie hoewel dit uit die teks duidelik is dat hulle albei reeds oorlede is. Ook dit is nie verbasend nie, aangesien die outeur een-en-tagtig jaar oud is. Sy debuutwerk, *Jan Leendert*, het in 2009 verskyn toe hy alreeds tagtig was. *Waar die wêreld wyd is* bevat volgens die agterplat die skrywer se “herinneringe aan voorgeslagte en tydgenote uit die distrik Postmasburg waar hy grootgeword het en vandag nog voltyds boer.”

Dit is opvallend hoeveel ouer Afrikaanssprekendes (moontlik hier juister: Afrikaners) in die afgelope jare outobiografiese tekste die lig laat sien het: Elsa Joubert met haar tweedelige outobiografie, *’n Wonderlike geweld* (2005) en *Reisiger – die limietberge oor* (2009), Jaap Steyn met *Sonkyker – Afrikaner in die verkeerde eeu* (2008), Izak de Villiers met *Strooidak en toring – van mense en my tyd* (2009) en Dot Serfontein met *Vrypas* (2009).

In ’n sogenaamde “Brief uit die Suide” wat in Februarie 2010 in die koerantbylaag *By opgeneem* is, verduidelik Hermann Giliomee die “drang tot optekening” soos volg aan sy dogter, Adrienne, wat in die buiteland is:

By Fugard is daar dieselfde drang wat Karel Schoeman een keer teenoor my verwoord

het: om op te teken ten einde te bewaar. ’n Wêreld, ’n beskawing, ’n lewensorde is besig om onder te gaan, uit te rafel, te disintegreer. Al wat ons kan doen, is om op te teken sodat ten minste die vertelling as iets tasbaars kan oorleef.

Dit is dan ook in die optekening van ’n bykans vergange lewensorde waarin die grootste waarde van Bredenkamp se teks geleë is, al is hy nie self ’n prominente figuur in die Afrikaanse kultuur- of literêre wêreld soos die skrywers na wie se tekste hierbo verwys word nie. Wat ook myns insiens opvallend is, is dat die elegiese toon wat in sommige van die genoemde skrywers se werk aanwesig is, grootliks ontbreek in *Waar die wêreld wyd is*. Die klem is op die “doen-dinge” van die pionierouers, soos om in 1934 van hulle droogtegeteisterde plaas met die vee te trek na ’n huurplaas, net om daar groter skade te ly as gevolg van die tekort van fosfaat in die weiding, sodat meer diere daar dood is as op die droë plaas. Uiteraard word vertel van die ontberings, harde werk en terugslae, maar te midde daarvan is daar talle komiese, avontuurlike en hartverblydende momente in die lewe van die verteller as jong seun.

Daar word heelwat vertel oor jagtogte, wettig en onwettig, en die belangrike rol wat dit gespeel het in die opvoeding van jong seuns tot manne. Grappies maak met ’n windbuks deur na iemand te skiet met peperboombessies, is deur die oupa van die verteller met “’n verskriklike pak slae” gestraf, want onverskilligheid met ’n geweer is nie geduld nie. Dié geslag wat pioniers was in die “wye, harde wêreld van die Transgariëp” (10) het glo geweet dat hulle kinders geleer moet word om hulle verstand te gebruik vir oorlewing. Die verteller stel sy oupa se sienswyse so (25): “Uit eie ondervinding het my oupa geweet dat ’n pionierskind nie ’n massaproduk is nie. Hy is ’n individu, ’n enkeling wat net sal oorleef as hy ’n skerp

verstand en goeie oordeel het en die vermoë om blitsig te handel.”

Met dieselfde “vrypas” wat Dot Serfontein haar in haar outobiografie toe-eien op grond van haar meer as tagtig jaar, skroom Bredenkamp ook nie om sy mening oor bepaalde kontroversiële sake te gee nie. Hy verwys onder meer na die ouers se godsdienstige opvoeding van hulle kinders, en die feit dat hulle “uit die Skrif alleen” geleef het: “Daar was nog nie van die sogenaamde teoloë van vandag om hulle te verwar met allerhande drogredes nie. Hulle het die geloof behou.” (42)

Die taalgebruik is dikwels baie kreatief en die beskrywing van onder meer bobbejane en donkies met al hulle streke word kostelik weergegee: “Met die voorlê van die trop het die seuns baie pret gehad. As die skoot kort by of in hulle midde afgetrek word, skrik die bobbejane in die oortreffende trap en hulle vlug in al vier die windrigtings.” (31)

En oor die donkie (62–63):

[...] as rydier is hy nie aan te beveel nie, alhoewel 'n mens selfs nou nog op foto's sien hoe mense in ander lande heel gemaklik op donkies ry. [...] Een van die geite van 'n donkie is dat hy tog so uitermate kan skrik. As hy vir iets agter hom skrik, hardloop hy blitsvinnig onder jou uit en hy is weg, want hy glo daaraan om die grootste moontlike afstand tussen hom en die gevaar te sit. Skrik hy vir iets voor hom terwyl jy jou hande vol het om hom op 'n stywe galop te hou, steek hy so viervoet vas dat jy die ding daarvoor, wat dit ook al is, óf stukkend óf dood val.

Daar sou op enkele tekortkominge in die teks gewys kon word. Die struktuur is enigsins “los” en gevolglik kan die chronologie van die vertelling soms verwarrend raak. Dikwels kom daar tydspronge heen en terug voor soos wat die selfbewuste skrywer (wat telkens by name na “die leser” verwys) in sy gedagtestroom van een onderwerp na die volgen-

de beweeg. Dié enkele tekortkominge is egter te min om 'n andersins hoogs leesbare, informatiewe en waardevolle teks te diskrediteer.

Annette Jordaan

Universiteit van Pretoria, Pretoria